

Charakterystyka amatorskich ras kur reprezentujących typ ciężki

Krystyna Jakubowska, Marcin Różewicz, Barbara Biesiada-Drzazga

*Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Instytut Bioinżynierii i Hodowli Zwierząt,
ul. Prusa 14, 08-110 Siedlce*

Mięso drobiowe stanowi nieodłączny element diety współczesnego człowieka i ważną gałąź produkcji zwierzęcej w Polsce. Największy udział zarówno w produkcji, jak i strukturze spożycia ma mięso kurcząt brojlerów. Materiał genetyczny tych ptaków jest oparty o linie mateczne rasy white rock i ojcowskie linii white dominant cornish (Nowaczewski, 2012). Te dwie rasy stanowią podstawę produkowanych na całym świecie młodych kurcząt rzeźnych, które w wieku 42 dni osiągają wysoką masę ciała o dużym stopniu umięśnienia tuszek. Skrócenie okresu odchowu spowodowało, że efektywność ekonomiczna tej gałęzi produkcji znacząco wzrosła. Możliwe było dzięki temu pokrycie popytu na mięso kurcząt brojlerów, a niska cena i stabilność produkcji stymulowały systematyczny wzrost jego spożycia. Wprowadzenie komercyjnych linii pozwoliło na intensyfikację produkcji mięsa kurzego. Jednak, z powodu intensywnej selekcji obserwuje się także negatywne tego skutki. Należą do nich obserwowane w ostatnim czasie wady jakościowe mięsa kurcząt brojlerów, zwłaszcza mięśni piersiowych – cennego elementu tuszki. Do najczęściej występujących wad należą: miopatia mięśni piersiowych mniejszych i wada PSE (blade, miękkie, wodniste), a ostatnio także tzw. białe włókna (white striping), stwardnienie mięśni piersiowych (wooden breast) i wady wewnątrzmięśniowe tkanki łącznej (rozwłóknienie, tzw. mięso spaghetti). Zwiększona częstotliwość występowania tych wad powoduje, że celowe wydaje się rozważenie kwestii, czy nadal wyznaczać nowe cele użyteczności czy rozważyć krok wstecz w procesie selekcji i spróbować zmniejszyć zakres tych nowo pojawiających się problemów jakościowych mięsa, które obniżają jego jakość i powodują straty ekonomiczne (Maiorano, 2017). Mięsne użytkowanie drobiu dawniej opierało się wyłącz-

nie na czystych rasach. Produkcja mięsa kurzego była oparta na drobnych gospodarstwach rolnych, które w chowie ekstensywnym na ubój przeznaczały w większości nadliczbowe młode koguty (Szuman, 1980). Utrzymywano wyłącznie czysto rasowe osobniki ras ciężkich, a reprodukcja była prowadzona w oparciu o własny materiał. Ważną więc była powtarzalność cech, w przeciwieństwie do obecnej struktury organizacyjnej chowu kurcząt brojlerów wykorzystującej efekt heterozji.

W hodowli drobiu, a zwłaszcza kur upatrywano możliwości zwiększenia dochodowości, ale także samozaopatrzenia drobnych chłopskich gospodarstw. Zaangażowani w te idee propagatorzy sprowadzali do naszego kraju już pod koniec XIX w. różne rasy kur. Należała do nich Księżna Maria Czartoryska, pod której protektoratem powstało Pierwsze Galicyjskie Towarzystwo Chowu Drobiu i Królików. Sprowadziła ona i utrzymywała rasy kur reprezentujących typ ciężki, jak langshan czy dorking (Gilariski, 2015). Hodowcy zrzeszali się w związki w celu dzielenia się materiałem hodowlanym i wiedzą oraz podejmowania wspólnych wysiłków na rzecz propagowania nowoczesnej hodowli drobiu. Przynależeli oni do ówczesnej elity społecznej i intelektualnej, reprezentując wiele cenionych w tamtym okresie zawodów. W późniejszym czasie znaną propagatorką nowoczesnej hodowli drobiu, a zwłaszcza kur była też żona Ignacego Paderewskiego – Helena Maria Paderewska, która w latach 20. XX w. pozyskiwała do swojej hodowli wyłącznie najlepsze osobniki ras orpington czy langshan (Knaga, 2017). Dziś tradycja ta jest kontynuowana przez hodowców zrzeszonych w związkach i stowarzyszeniach, utrzymujących ptaki różnych ras, które nie mają już takiego znaczenia użytkowego, mimo że dawniej były cenione (Nowicki i in., 2010). Dotyczy to również ras reprezentu-

jących typ ciężki, dawnych kur mięsnych. Grupa tych ras ze względu na duże rozmiary i masę ciała jest określana jako kury olbrzymy (Wężyk i Gilewski, 2010). Charakterystyczną cechą tej grupy rasowej jest wysoka masa ciała i mocno umięśniona sylwetka (zwłaszcza piersi i uda). Kształt ich ciała jest zbliżony do sześcianu. Mają także szeroko rozstawione i grube skoki. Masa ciała kogutów wynosi powyżej 4 kg, kur powyżej 3 kg (Świerczewska i in., 2000).

Kury reprezentujące typ ciężki stanowią ważny element bioróżnorodności drobiu i potencjalny zasób genów odpowiedzialnych za ważne cechy mięsne, dzięki czemu są warte zachowania. Mimo ich marginalnego obecnie znaczenia użytkowego w przeszłości mogą zostać wykorzystane do programów hodowlanych, zwłaszcza, że wśród konsumentów wzrasta zainteresowanie powrotem do produktów pozyskiwanych z tradycyjnych systemów chowu, do czego szczególnie predysponowane są te rasy.

W wyniku wielowiekowego procesu hodowli rasy te dostosowały się do bytowania w naturalnych wolnowybiegowych warunkach chowu, a nieco wolniejsze tempo ich wzrostu sprawia, że poprzez krzyżowanie z komercyjnymi liniami mięsnymi mogą zostać w przyszłości wykorzystane do produkcji kurcząt wolnorosnących. Z uwagi na istnienie grupy hodowców zainteresowanych hodowlą kur z tej grupy, celowe wydaje się scharakteryzowanie cech pokrojowych tych ras.

Celem pracy jest zaprezentowanie ras kur amatorskich reprezentujących typ ciężki, z uwzględnieniem historii i pochodzenia oraz specyfiki pokroju poszczególnych ras.

Akwitańska

Jest teraz rzadko spotykaną rasą pochodzenia francuskiego, która najliczniej występuje w swoim ojczystym kraju. Wytworzona została na początku XX w. na bazie czarnych kur australorp. Pierwotnym kierunkiem, w jakim prowadzono selekcję była masa ciała i tempo wzrostu. Upierzenie kur tej rasy jest wyłącznie czarne (fot. 1).

Głowa jest duża, posiada mocny i duży pojedynczy grzebień z licznymi ząbkami (6–9). Dzwonki są długie i owalne, intensywnie czerwone, podobnie jak zausznicze. Skoki są szaroliwkowe. Dorosłe koguty ważą 4,0–4,5 kg, kury 3,5–4,0 kg. Kury znoszą 120–150 jaj o masie 65 g i kremowej skorupie.

Fot. 1. Kogut i kury rasy Akwitańskiej
Phot. 1. Aquitaine rooster and hen
(<https://www.produits-de-nouvelle-aquitaine.fr>)

Fot. 2. Kura i kogut rasy Barbezieux
Phot. 2. Barbezieux hen and rooster
(<http://pouleetphasme.e-monsite.com/pages/brahma/barbezieux.html>)

Barbezieux

Powstała we francuskim rejonie Charente. Barbezieux jest starą rasą, która w procesie wielowiekowej hodowli znakomicie zaadaptowała się do warunków klimatycznych panujących we Francji. W dobie rozwoju intensywnej hodowli jej rola została jednak zmarginalizowana, przez co znacznie spadła jej liczebność. Zaistniała więc konieczność jej ochrony przed wyginięciem. Podjęła się tego ASPOULBA, stowarzyszenie na rzecz ochrony rodzimych ras francuskich. Stowarzyszenie to zajmuje się ochroną czystości genetycznej rasy i propagowaniem jej hodowli przez rolników z rejonu jej pierwotnego wystę-

powania. Rasa ta cechuje się dobrą nieśnością, od jednej nioski można uzyskać do 200 jaj rocznie o masie do 75 g i białej skorupie. Dodatkowo, dorosłe ptaki osiągają wysoką masę ciała: kogut >4,5 kg, kura >3,5 kg. W obrębie rasy występuje wyłącznie czarne upierzenie (wikipedia.org/wiki/Poule_de_Barbezieux). Osobniki tej rasy mają średniej wielkości głowę, której zwieńczenie stanowi prosty grzebień o 5–7 ząbkach. Zausznice są barwy białej (fot. 2), dzwonki owalne, średniej długości.

Fot. 3. Kogut i kura Brahma odmiany białej kolumbijskiej

Phot. 3. Brahma rooster and hen of Colombian White variety

(<https://tavukfiyatları.com/brama-tavuk-fiyatları/>)

Brahma

Jest starą rasą kur olbrzymów pochodzenia azjatyckiego. Kruszewicz i Tarasewicz (2002) wskazują na jej azjatycko-amerykańskie pochodzenie. Jak wskazuje Schmidt (2007), została ona sprowadzona do Stanów Zjednoczonych w 1846 r. z Indii – kraju, w którym hodowcy wnieśli duży wkład w jej uszlachetnienie. Do Europy została przywieziona w połowie XIX w. (Founier, 2008). Jest to rasa reprezentująca wszystkie typowe cechy kur ciężkich. Wyróżnia ją wysoka masa ciała, nawet wśród grupy ras ciężkich. Kogut osiąga bowiem 4,0–6,5 kg, kura 3,5–4,5 kg (Jabłoński i Gorazdowski, 1999). Protoplastami tej rasy były prawdopodobnie kury cochin i bojowce malajskie (Peitz i Peitz, 2009). Cechuje ją również zrównoważony i spokojny temperament. W stosunku do dużego i masywnego korpusu głowa jest mała. Umiejscowiony jest na niej grzebień groszkowy, trójrzędowy (Pudyszak, 2004). Część

twarzowa jest intensywnie czerwona, w pewnym stopniu opierzona. Tęczówki oczu mają barwę od pomarańczowej do jasnobursztynowej. Nad oczami znajdują się wyraźne łuki brwiowe, co jest cechą odziedziczoną po bojowcach (Roszkowski i Wysocki, 2007). Dzwonki są małe i słabo widoczne. Szyja – średniej długości, obficie opierzona, zwłaszcza w pióra grzywy, które posiadają czarny pasek na krawędziach. Pierś jest szeroka i mocno umięśniona, nieco wysunięta do przodu. Grzbiet – krótki, ale szeroki. Linia grzbietu wraz z linią szyi i sterówkami ogona tworzy kształt podkowy. Brzuch jest pełny i obficie opierzony, zwłaszcza w pióra puchowe, co sprawia, że wydaje się jeszcze wydatniejszy. Ogon jest krótki i zwarty; u kur posiada krótkie, ale liczne sterówki, u kogutów – liczne i krótkie sierpówki. Skoki są opierzone i posiadają tzw. sępie pióra. Obecnie rasa ta ma liczne odmiany barwne, których większość powstała w europejskich hodowlach. Najpopularniejsze są brahmy odmiany kolumbijskiej: żółte i białe (fot. 3), a także kuropatwiane, czarne i niebieskie. Jaja mają jasnokremową skorupę, a ich masa wynosi 55 g (Moszczyński, 2012). W badaniach Bernackiego i Kaszyńskiego (2013) kury tej rasy znosiły jaja o nieco wyższej masie – 56,79 g. Jest to rasa późno dojrzewająca, pierwsze jaja uzyskuje się od kur w wieku 7–8 miesięcy. Rocznie od jednej nioski można pozyskać 120–140 jaj (Pudyszak, 2004), głównie wiosną i latem. W okresie zimy, zwłaszcza, gdy kury korzystają z wybiegu, znoszą sporadycznie jaja lub w ogóle zaprzestają nieśności.

Cochin

Jest to rasa pochodząca z Chin, choć jej nazwa sugeruje, że wywodzi się z Indii (Cochin jest bowiem nazwą jednego z regionów tego kraju). Niebagatelny wkład w dzisiejszy wygląd ptaków tej rasy wnieśli także Anglicy, którzy z portu w Szanghaju sprowadzili te ptaki do swojej ojczyzny w 1847 r. Kury te o niecodziennym wyglądzie były darem dla królowej Wiktorii (Schöne i Peschke, 2006). Niespełna 13 lat później kury tej rasy zyskały cechy budowy typowe dla jej współczesnych przedstawicieli (Schmidt, 2007). Rasa ta pierwotnie miała walory użytkowe jako kura mięsna, jednak z racji niskiej nieśności (100–120 jaj od jednej nioski), późnego dojrzewania płciowego i skłonności do otluszczania nie spełniała wymagań Europejczyków (Pudyszak, 2004). Cochin to

obecnie popularna rasa kur amatorskich, regularnie wystawiana i prezentowana na wystawach drobiu ozdobnego w Polsce i innych krajach Europy. Dzięki szerokiemu rozpowszechnieniu i licznej rzeszy hodowców populacja tych kur jest dość liczna i niezagrażona wyginieciem. Celem pracy hodowlanej jest obecnie selekcja na cechy odpowiedniego pokroju ptaków zgodne z ustalonym standardem. Charakterystyczną cechą tej rasy jest masywna sylwetka. Wrażenie korpulentnej budowy ptaków dodatkowo potęguje obfite upierzenie. Masa ciała dorosłego koguta waha się w zakresie 3,5–5,5 kg, kury 3,0–4,5 kg. Cochin to kura dość wysoka, osiąga bowiem wzrost do 65 cm (Brzóska i in., 2012). Głowa jest stosunkowo duża w porównaniu do innych ras, aczkolwiek proporcjonalna do sylwetki. Występuje na niej pojedynczy grzebień średniej wielkości. Dzwonki są delikatne i krótkie. Szyja – krępa i krótka. Grzbiet – krótki i szeroki. Linia grzbietu wraz z linią szyi i sierpówek tworzy kształt zbliżony do litery „V”. Najniższy jej punkt znajduje się w połowie tułowia. U kogutów występuje obfite upierzenie siodła. Sterówki i sierpówki są liczne, ale krótkie i tworzą kształt przypominający kwiat pełnej chryzantemy. Brzuch jest obficie upierzony i pełny, podobnie jak uda i skoki (fot. 4). Przez to tułów kur sprawia wrażenie nisko osadzonego (Roszkowski i Wysocki, 2007). Lotki skrzydeł są krótkie i sztywne.

Fot. 4. Kogut rasy Cochin

Phot. 4. Cochin rooster

(<http://craftsman-saqib.blogspot.com/2012/10/golden-buff-cochin.html>)

Fot. 5. Kura i kogut rasy Croad Langshan – odmiany niebieskiej

Phot. 5. Croad Langshan hen and rooster – blue variety

(<https://pl.pinterest.com/pin/25121710396898446/>)

Croad langshan

Jest to rasa kur ciężkich pochodzenia azjatyckiego, która z powodu podobieństwa długo była uważana za rasę cochin. Dopiero po 34 latach od sprowadzenia jej do Anglii i zaciętej dyskusji pomiędzy zwolennikami i przeciwnikami uznania jej odrębności została uznana za osobną rasę. Do Europy kury croad langshan zostały sprowadzone przez majora Croada (na jego cześć wprowadzono do nazwy rasowej przedimek „croad”) na statku płynącym z północnych Chin w 1870 r. Po oficjalnym uznaniu odrębności rasy w 1904 r. powstał klub zrzeszający jej hodowców. Osobniki tej rasy mimo wspólnego pochodzenia osiągają nieco mniejszą masę ciała niż brahma czy cochin. Kogut waży 4,5–3,5 kg, natomiast kura 3–3,5 kg (Moszczyński, 2012). Głowa jest mała z pojedynczym grzebieniem o symetrycznie rozmieszczonych ząbkach. Część twarzowa ma kolor intensywnie czerwony, podobnie jak dzwonki i zausznice. Szyja jest krótka i gruba. Pierś – szeroka i umięśniona, wypięta do przodu i nieco uniesiona (Schmidt, 2007). Grzbiet jest krótki i szeroki, a jego linia tworzy wspólnie z linią szyi i sierpówek literę „U”. Ogon jest wysoko noszony, tworzy z linią grzbietu kąt 90°. U koguta posiada liczne sierpówki. Skoki są opierzone, jednak nie w takim stopniu jak u rasy

cochin, bez sępicz piór. Pierwotnie rasa występowała wyłącznie w odmianie czarnej, obecnie istnieją także odmiana biała i niebieska (fot. 5). Kury tej rasy znoszą jaja o masie 50–60 g i ciemnobrązowej skorupie (Moszczyński, 2012). Roczna nieśność to 140–150 jaj (wikipedia.org/wiki/Croad_Langshan). Powstała również forma miniaturowa tej rasy, której kogut waży 1,2 kg, kura 1 kg (Schmidt, 2007).

Fot. 6. Kogut rasy Delaware
Phot. 6. Delaware rooster
(<http://duncanspoultry.com/delaware-female/>)

Delaware

Rasa ta została wytworzona stosunkowo niedawno, dopiero w 1940 r. na terenie Stanów Zjednoczonych. Powstała na bazie ras new hampshire i barred plymouth rocks w celu uzyskania ptaków o dobrym umięśnieniu i nieśności. Oficjalnie została wpisana do Amerykańskiego Standardu Drobiu w 1952 r. (www.purelypoultry.com/delaware-chickens-p-635.html). Występuje w odmianie białej kolumbijskiej, jednak pióra wokół szyi, sterówki ogona i sierpówki mają wzór jastrzębiałości (Damerow, 2010) (fot. 6).

Głowa jest średniej wielkości. Grzebień – pojedynczy, dość duży o 5–7 ząbkach, z czego pierwsze dwa są mniejsze. Zausznice są barwy czerwonej. Dzwonki – średniej długości, owalne. Szyja jest smukła, obficie występują na niej pióra grzyw, które u koguta mają barwę *ecru*. Korpus ma kształt kwadratu, z dobrze rozwiniętą i umięśnioną piersią i obfitym podbrzuszem. Skoki są nieopierzone barwy słomkowożółtej. Kogut osiąga masę ciała 4–4,2 kg, kura 3–3,5 kg (Ekarius, 2007).

Dolnoreńska

Jest to rasa wyhodowana na terenie Niemiec w 1938 r. przez J. Jobsa i F. Regensteina, z przeznaczeniem na typową kurę mięsną. Oficjalnie została uznana za rasę i wpisana do standardu niemieckiego w 1943 r. (Schmidt, 2007). Do jej wytworzenia wykorzystano kury ras mechelner, orpington i plymouth rock. Początkowo rasa ta miała tylko barwę niebiesko-jastrzębiatą, ale w 1943 r. wyodrębniono żółtą i złocisto-jastrzębiatą (fot. 7). Głowa jest średniej wielkości z pojedynczym grzebieniem, który jest większy u koguta. Dzwonki są długie i owalne. Korpus – silny i muskularny z dobrze rozwiniętą partią brzucha. Linia grzbietu jest regularna i płaska, wraz z ogonem tworzy kąt rozwarty. U koguta ogon posiada liczne, krótkie i mocno zagięte sierpówki. Skoki są nieopierzone, grube i silne, barwy cielistej. Roczna nieśność kur to około 180 jaj o kremowej skorupie i masie 55 g (Schmidt, 2007).

Fot. 7. Kogut rasy Dolnoreńskiej odmiany
złocistojastrzębiatej
Phot. 7. Niederrheiner rooster of golden barred variety
(<http://www.honsochmer.cybersite.nu/Niederrheiner-GELBSPERBER>)

Dorking

Rasa ta została wyhodowana na terenie Anglii w celu pozyskiwania wysokiej jakości mięsa. Ma ona długą historię, bowiem jej protoplastów sprowadzono ze starożytnego Rzymu (Malik, 1968). Została ona opisana przez rzymskiego kronikarza Columella w III wieku n. e. (Schmidt, 2007). Jeszcze przed upowszechnieniem intensywnego chowu drobiu mięsnego rasa ta stanowiła wartościowy materiał do produkcji mięsa kurzego. Nie była jednak przystosowana do surowych

warunków klimatycznych, stąd wielu hodowców zrezygnowało z jej hodowli (Malik, 1968). Cechy tej rasy jako ptaka rzeźnego były propagowane w Polsce w okresie zaborów. W „*Hodowcy Drobiu*” Jenker (1905) zachwala jej zalety wskazując jednocześnie, że jest ona dobrym komponentem do krzyżowań z innymi rasami ciężkimi (m.in. brahmami czy cochinami). Z powodu intensyfikacji produkcji drobiarskiej liczebność kur dorking znacząco zmalała, a rasa stała się amatorską.

Fot. 8. Kura rasy Dorking odmiany kuropatwianej srebrnej

Phot. 8. Dorking hen of silver partridge variety
(<http://forum.backyardpoultry.com/viewtopic.php?f=10&t=7994957&start=0>)

Głowa u przedstawicieli tej rasy jest stosunkowo duża, jednak proporcjonalna do masywnego korpusu. Jej zwieńczeniem jest duży pojedynczy grzebień z wyraźnymi ząbkami. Dzwonki są dość długie, mają zaokrąglony kształt. Zausznice mają barwę krwistoczerwoną, są średniej wielkości. Dziób jest średniej wielkości, mocny, o jasnej barwie. Szyja – długa, obficie opierzona. Grzbiet – dość szeroki, a jego linia łagodnie opada w kierunku ogona. Pierś jest wydatna i zaokrąglona, nieco wysunięta do przodu. Partia brzucha – pełna. Skrzydła długie, nieco odstające od tułowia. Korpus ptaków kształtem przypomina prostokąt (Peitz i Peitz, 2009). Ogon u kogutów jest rozłożysty i posiada liczne sierpówki. Nogi są szeroko rozstawione. Skoki – nieopierzone, grube i silne, ponieważ muszą utrzymać masywny tułów. U kur tej rasy występuje cecha polidaktylii, czyli obecności dodatkowego, piątego palca. Jak podają Verhoeff i Rijs (2006), masa koguta tej rasy może dochodzić do 5 kg, kury do 4 kg. Dorking występuje w wielu odmianach barwnych, jednak najpopularniejsza jest srebrna kuropatwiana (fot.

8). Rzadsze są ptaki odmian – kuropatwianej, czerwonej, białej i jastrzębatej. Roczna nieśność kształtuje się na poziomie 150 jaj o masie 55 g i białej skorupie (Malik, 1968).

Fot. 9. Kogut rasy Faverola
Phot. 9. Faverolles rooster

(<http://elevageamateur.wifeo.com/faverolles.php>)

Fawerola

Za miejsce powstania tej rasy uznaje się Faverolles, miejscowość leżącą w środkowej Francji, gdzie prowadzony był dawniej skup ptaków rzeźnych z okolicznych gospodarstw (Malik, 1968). Do jej wytworzenia wykorzystano kury ras ciężkich – dorking, cochin, brahma i houdan. Rasa ta reprezentuje mięsny typ użytkowy. Głowa jest średniej wielkości, a na jej szczycie znajduje się pojedynczy grzebień o 5–7 ząbkach. Cześć twarzowa jest w znacznym stopniu zakryta piórami. Inną charakterystyczną cechą tej rasy są bokobrody sięgające prawie oczu, których pióra zakrywają zausznice i słabo wykształcone dzwonki. Szyja jest masywna, wyraźnie rozszerza się w kierunku ramion. Posiada obfite pióra grzywy sięgające aż do grzbietu. Pierś jest dość szeroka i dobrze umięśniona. Linia grzbietu – długa i płaska. Skrzydła ściśle przylegają do tułowia. Ogon kogutów jest u swojej podstawy szeroki i rozarty. Szeroko rozstawione i grube skoki barwy cielistej są częściowo opierzone, od strony zewnętrznej w mniejszym stopniu, podobnie jak palce. Rasa ta odziedziczyła po kurach dorking cechę polidaktylii. Występuje w kilku odmianach barwnych, przy czym najpopularniejsza jest łososiowa (Schiffer i Hotze, 2011). Kura tej odmiany ma jasnobezowe upierzenie dolnych partii ciała, natomiast szyję, grzbiet i ogon ciemniejszej barwy. Kogut posiada czarne bokobrody, pierś, pod-

brzusze i sierpówki ogona, a szyć i pióra siodła – jasnobeżowe (fot. 9). Dorosłe ptaki osiągają masę ciała: kogut 3,5–4 kg, kura 3–3,5 kg (Malik, 1968; Moszczyński, 2012). Średnio jedna nioska tej rasy znosi rocznie do 160 jaj o masie 55 g i ciemnobrązowej skorupie.

Fot. 10. Kogut rasy Java

Phot. 10. Java rooster

(<https://livestockconservancy.org/index.php/heritage/internal/java>)

Java

Rasa ta wywodzi się ze Stanów Zjednoczonych, choć jej nazwa mylnie wskazuje na wyspę Jawa. Pierwsze wzmianki o niej pochodzą z 1835 r. ale uważa się, że istniała znacznie wcześniej. Do standardu ras kur w USA została oficjalnie wpisana w 1883 r. (Ekarius, 2007). Rasa ta cieszyła się dużą popularnością w tym kraju na przełomie XIX i XX w., ceniona jako wartościowy ptak mięsny (Heinrichs, 2007). Jest to rasa, której potencjał wzrostu i wysoka masa ciała były wykorzystywane do wytworzenia nowych ras – jersey giant, rhode island red i plymouth rock (Ekarius, 2007). Obecnie, z racji marginalizacji, znalazła się na skraju wyginięcia i jest objęta programem ochrony zasobów genetycznych (American Livestock Breeds Conservancy).

Głowa jest mała w stosunku do kanciastego tułowia. Znajduje się na niej pojedynczy grzebień średniej wielkości o 5–7 ząbkach. Szyja jest krótka i gruba, obficie opierzona. Pierś – mocna i umięśniona, lekko uniesiona do góry. Linia grzbietu lekko opada w kierunku ogona. Kogut posiada

nieliczne sierpówki średniej długości. Skoki są nieopierzone barwy szarołupkowej. Rasa występuje w kilku odmianach barwnych, najliczniejsze są czarna (fot. 10) i niebieska. Unikatowe są ptaki czerwone i białe. Dorosły kogut waży 4,5–5,0 kg, kura 3,5–4,5 kg. Kury znoszą 120–150 jaj o masie 55–60 g i brązowej skorupie (Dougherty, 2007).

Jersey giant

Uważana jest za jedną z najcięższych ras, bowiem koguty osiągają masę ciała 4,5–6 kg, kury natomiast 3,6–4,5 kg (Verhoef i Rijs, 2006; Schmidt, 2007). Jak wskazują Verhoef i Rijs (2006), tuczone kapłony tej rasy osiągają jeszcze wyższą masę ciała, nawet do 9 kg. Już na etapie pierwotnych zamierzeń hodowcy, Dextera P. Uhama, któremu zawdzięcza się istnienie tej rasy, było wytworzenie ptaków o wysokiej masie ciała i użytkowości mięsnej. Zamierzony cel został osiągnięty około 1880 r. W pracy hodowlanej zostały wykorzystane rasy cechujące się wysokim potencjałem wzrostu – java, brahma i croad langshan.

Nazwa rasy pochodzi od stanu w USA, w którym została wyhodowana – New Jersey, natomiast giant oznacza ogromny. Z racji szerokiej dostępności mięsa kurcząt brojlerów rasa ta jest obecnie traktowana jako amatorska i cieszy się wzrastającym zainteresowaniem, również wśród polskich hodowców drobiu ozdobnego. Podobnie jak większość ras mięsnych ptaki tej rasy posiadają średniej wielkości głowę z pojedynczym grzebieniem. Część twarzowa i zausznice mają intensywnie czerwoną barwę. Dzwonki są krótkie i owalne. Tułów jest długi i prostokątny z długą, płaską linią grzbietu (Roberts, 1997). Ptaki tej rasy posiadają masywne, wydłużone, szerokie ciało. Grzbiet jest długi i osadzony poziomo. Skrzydła ściśle przylegają do tułowia. Ogon jest obficie upierzony, u koguta składa się z licznych, krótkich i mocno zagiętych sierpówek. U kury jest on krótki i nisko noszony, dzięki temu linia grzbietu płynnie przechodzi w linię ogona. Skoki są nieopierzone barwy ciemnografitowej. W obrębie rasy występuje kilka odmian barwnych, jednak najpopularniejsza i najliczniejsza jest odmiana czarna o metalicznym zielonym połysku. Spotykane są także – niebieska (fot. 11), splash i biała. Od jednej nioski jersey giant można pozyskać do 150 jaj o masie 58–63 g i brązowej barwie skorupki (Verhoef i Rijs, 2006).

Fot. 11. Kogut i kury rasy Jersey Giant – odmiany niebieskiej

Phot. 11. Jersey Giant rooster and hen – blue variety (<https://country sidenetwork.com/daily/poultry/chickens-101/the-jersey-giant-chicken-an-outstanding-heritage-meat-breed>)

Fot. 12. Kura rasy Langshan
Phot. 12. German Langshan hen
(<https://poultrykeeper.com/chicken-breeds/german-langshan-chickens>)

Langshan

Uznawana jest za odrębną rasę w stosunku do croad langshan, choć powstała na jej bazie. Została wyhodowana na terenie Niemiec poprzez krzyżowanie ze sobą kur ras croad langshan, plymouth rock, minorka i sumatra (Schmidt, 2007). Kury tej rasy charakteryzuje specyficzna budowa. Głowa jest mała i smukła ze średnim grzebieniem typu pojedynczego, znacznie mniejszym u kury.

Szyja jest krótka, nieco wygięta w kształt litery „S”. Cechą specyficzną jest wznosząca się w kierunku ogona linia grzbietu. Jej najniższy punkt znajduje się w miejscu łączenia szyi z grzbietem (fot. 12), a najwyższy stanowią końcówki sterówek ogona (Schöne i Peschke, 2006). Sylwetka tułowia przypomina kształtem trójkąt. Skoki są długie i smukłe, nieopierzone w przeciwieństwie do rasy croad langshan, barwy ciemnografitowej. Ogon koguta posiada krótkie sterówki i sierpówki nieco zakryte przez inne pióra pokrywowe. Dorosły kogut waży 4,0–4,5 kg, kura 3,0–3,5 kg (Verhoef i Rijs, 2006; Schmidt, 2007).

Lincolnshire buff

Rasa ta powstała w latach 50. XIX wieku w hrabstwie Lincolnshire w Anglii. Została wytworzona na bazie kur rasy cochin w odmianie żółtej i innych ras kur ciężkich, takich jak dorking, a także bojowców staroangielskich (Moszczyński, 2012). Jest to duża, szybko rosnąca rasa, która była ceniona ze względu na umięśnienie tuszki i dobrej jakości mięso. Przed I wojną światową najliczniej występowała w hrabstwie Lincolnshire (www.omlet.co.uk/breeds/chickens/lincolnshire_buff), jednak niemal zniknęła w 1920 r., gdy została wyparta przez rasę orpington. Zainteresowanie rasą ze strony hodowców odrodziło się w 1980 r. Została ona poddana ostrzejszej selekcji na cechy mięsne. Ujednolicono także jej pokrój. Głowa ptaków tej rasy jest średniej wielkości, proporcjonalna do tułowia. Na jej szczycie znajduje się prosty grzebień. Szyja jest krótka i gruba o obfitym upierzeniu. Korpus – masywny z dobrze rozwiniętą partią brzuszną. Grzbiet jest długi, a jego linia płaska. Skoki – krótkie, nieopierzone, barwy cielistej. Cechą odziedziczoną po kurach dorking jest polidaktylia.

Rasa ta występuje wyłącznie w barwie żółtej płowej (fot. 13). Kogut osiąga masę ciała 4,0–5,0 kg, kura 3,1–4,0 kg (Moszczyński, 2012). Pierwsze jaja noski tej rasy znoszą w wieku 24–25 tyg. Roczna nieśność kształtuje się na poziomie 120–130 jaj o masie 55 g i jasnobrązowej skorupie (www.omlet.co.uk/breeds/chickens/lincolnshire_buff).

Fot. 13. Kura i kogut rasy Lincolnshire Buff
Phot. 13. Lincolnshire Buff hen and rooster
(<http://everything-poultry.com/the-lincolnshire-buff-chicken/>)

Fot. 14. Kogut i kury rasy Mechelner
Phot. 14. Mechelner rooster and hens
(<https://www.ebay-kleinanzeigen.de/s-anzeige/bruteier-mechelner-gesperbert-zweinutzungshuhn-alte-rasse-/816615006-243-4590>)

Mechelner

Rasa pochodzenia belgijskiego (teren Antwerpii). Powstała w 1850 r. z kur szanghajskich, brahm i lokalnych kur wiejskich z okolicy Mechelen, a także kur flandryjskich i flamandzkich. Jako typowe kury ciężkie są cenione pod względem jakości mięsa. Głowa jest duża, choć proporcjonalna do rozbudowanego tułowia. Jej zwieńczeniem jest średniej wielkości grzebień typu pojedynczego, który powinien być stojący zarówno u kogutów, jak i u kur. Zausznice są czerwone i wąskie. Osobniki tej rasy posiadają długie, proste grzbiecie i doskonale rozwiniętą pierś. Korpus jest szeroki i głęboki. Partia brzuszna – pełna i szeroka. Sylwetka tych kur jest masywna i zwarta. Mechelnery mają muskularne uda i mocne średniej długości skoki z opierzeniem po stronie zewnętrznej. Ogon u koguta jest krótki i noszony pod niewielkim kątem w stosunku

do linii grzbietu (Schmidt, 2007). W obrębie rasy występują wyłącznie dwie odmiany barwne – jastrzębiata (najliczniejsza i szeroko rozpowszechniona – fot. 14) i biała. Mechelnery charakteryzują się spokojnym usposobieniem i potencjałem użytkowym w kierunku mięsnym. Kogut waży około 4,0–5,0 kg, kura 3,0–4,0 kg. Poza nazwą mechelner w Polsce funkcjonuje również inne nazewnictwo tej rasy, m.in. kukułka malińska i brojler z Brukseli (Schöne i Peschke, 2006). Cechuje je smaczne mięso i biała skóra (Peitz i Peitz, 2009). Na tereny Polski pierwsze osobniki tej rasy zostały sprowadzone w XIX w. (Schiffer i Hotze, 2011). Roczna nieśność od jednej nioski wynosi 160 jaj o masie 58 g i kremowej skorupie (Schöne i Peschke, 2006; Schiffer i Hotze, 2011).

Mozelska (meusienne)

To stosunkowo niedawno wytworzona rasa kur mięsnych. Jej twórcą jest francuski hodowca Jean-Claude Périquet z Meusiasien. Powstała na bazie ograniczonej populacji rasy fawerola. 1985 jest podawany jako rok oficjalnego uznania rasy (ightpet.com/breed-species/livestock-poultry/chickens/meusienne-chicken). Posiada ona większość cech pokroju kur rasy fawerola z tą różnicą, że nie występują u niej bokobrody (fot. 15), widoczne są natomiast niewielkie owalne dzwonki. Masa ciała koguta sięga 4–4,8 kg, kury do 3,5 kg (Founier, 2008). Jaja mają masę 55 g i lekko kremową skorupę. Roczna nieśność to około 120–140 jaj od kury (www.arcanumvet.com/meusienne-chicken).

Fot. 15. Kogut rasy Mozelskiej –
Phot. 15. Meusienne rooster
(<https://pl.pinterest.com/environmarion/batam-de-pekin/>)

Fot. 16. Kogut rasy Orpington odmiany płowozółtej
Phot. 16. Orpington rooster of buff variety
(<http://hollywaterhens.co.uk/hens/breeds/orpington-chicken/>)

Orpington

Jest to rasa pochodzenia angielskiego wyhodowana w 1886 r. przez E. Cocka w Orpington-House w hrabstwie Kent. Protoplastami kur orpington były langshany, minorki, plymouth rock i sumatra (Schmidt, 2007). Głowa tej rasy jest stosunkowo duża, szyja krótka i gruba. Na szczycie głowy znajduje się pojedynczy grzebień o 5–6 małych ząbkach, który u kury jest dwukrotnie mniejszy niż u koguta. Dzwonki są krótkie i owalne. Zausznice – średniej wielkości barwy czerwonej (Pudyszak i Mróz, 2002). Grzbiet jest krótki i szeroki o wklęsłej linii. Piers – zaokrąglona i wydatna. Partia brzuszna jest mocno rozbudowana, a jej obfite upierzenie i stosunkowo krótkie skoki sprawiają wrażenie nisko osadzonego korpusu (fot. 16). Małe skrzydła ściśle przylegają do ciała. Ogon koguta posiada liczne, ale krótkie sierpówki. Podobnie u kury – sterówki są krótkie i rozłożyste, dzięki czemu ogon zyskuje kształt określany jako tzw. pełna chryzantema. Upierzenie ptaków jest obfite i miękkie, występuje w różnych odmianach barwnych, najczęściej

spotyka się jednak osobniki jednolicie płowozółte (Founier, 2008). Masa ciała koguta wynosi 4,0–4,5 kg, kury 3,0–3,5 kg (Schmidt, 2007). Roczna nieśność kształtuje się na poziomie 180–200 jaj o masie 53 g i jasnobrażowej skorupie (Verhoef i Rijs, 2006; Moszczyński, 2012; Knaga i Kasperek, 2014).

Podsumowanie

Omawiane rasy kur reprezentujące typ ciężki stanowią materialne dziedzictwo poprzednich pokoleń hodowców, którzy wytworzyli i użytkowali te ptaki w kierunku mięsnym. W dobie dzisiejszej dynamiki wzrostu skali produkcji mięsa kurzego, opartej na szybko rosnących brojlerach zestawów komercyjnych i w świetle negatywnych konsekwencji intensywnej selekcji w obrębie stad rodzicielskich dawne rasy reprezentujące typ mięsny wydają się potencjalnie cennym rezerwuarem genów. Zostały one zachowane dzięki inicjatywie hodowców amatorów, którzy cenią cechy pokrojowe tych kur i ich spokojny temperament, a także pielęgnują regionalną kulturę i utrzymują kury ras rodzimych. Dodatkowo, nie prowadzą oni intensywnej selekcji, zachowując jedynie cechy wyznaczone standardem rasy, w tym pożądaną masę ciała samców i samic.

Zainteresowanie amatorskimi rasami kur wśród hodowców stale wzrasta. W krajowej literaturze brakuje jednak opisów wielu z tych ras, dlatego koniecznością stało się przybliżenie historii i charakterystyki mniej znanych spośród nich. Z tego względu w pracy została opisana specyfika pokroju i historia pochodzenia ras europejskich, azjatyckich oraz kilku wywodzących się ze Stanów Zjednoczonych w celu ich popularyzacji wśród polskich hodowców. W przyszłości ptaki tych ras mogą zostać wykorzystane również w celach komercyjnych.

Jedną z potencjalnych korzyści może być uzyskiwanie w drodze krzyżowania mieszańców kurcząt brojlerów tzw. wolno rosnących, na które zapotrzebowanie ze strony bardziej wymagających konsumentów powoli, choć systematycznie wzrasta.

Literatura

- Bernacki Z., Kaszyński B. (2013). Assessment of egg quality and hatch results of different origin hens. *Acta Sci. Pol. Zoot.*, 12 (2): 3–14.
- Brzóška F., Dobrowolska D., Kłopotek E., Pietras M. (2012). Drób ozdobny – hodowany przez człowieka dla przyjemności. *Wiad. Zoot.*, L, 4: 67–76.

- Damerow G. (2010). Storey's guide to raising chicken. Storey Publishing, LLC, London.
- Dougherty M. (2007). The Java experience: Raising a critically endangered breed. *Backyard Poultry Mag.*, August-September; pp. 24–29.
- Ekarius C. (2007). Storey's Illustrated Guide to Poultry Breeds. North Adams, London.
- Founier A. (2008). Kury – poradnik hodowcy. Wyd. RM, Warszawa.
- Gilarski Z. (2015). Nasze dziedzictwo hodowlane – 1894–2015. JKB Print, Warszawa.
- Heinrichs C. (2007). How to raise chickens. Voyageur Press.
- Jabłoński K.M., Gorazdowski M.J. (1999). Kury ozdobne. Agencja Wyd. Egros, Warszawa.
- Jenker E. (1905). Kury rasy Dorking. *Hodowca Drobiu*, 5; Lwów.
- Knaga S. (2017). Semper fidelis Helena Maria Paderewska. *Gołębie i Drobny Inwentarz*, 4 (77): 46–48.
- Knaga S., Kasperek K. (2014). Charakterystyka wybranych ras kur ozdobnych. *Wiad. Drob.*, 3–4: 4–14.
- Kruszewicz A.G., Tarasewicz L. (2002). Kury ozdobne. Wyd. Multico, Warszawa.
- Maiorano G. (2017). Wady mięsa i miopatie pojawiające się u kurcząt brojlerów: implikacje dla współczesnego przemysłu drobiarskiego. *Rocz. Nauk. PTZ*, 13 (3).
- Malik W. (1968). Atlas ras drobiu. PWRiL, Warszawa.
- Moszczyński P. (2012). Kury ozdobne. Wybór – Hodowla – Rasy. Wyd. SBM, Warszawa.
- Nowaczewski S. (2012). Hodowla i użytkowanie kur mięsnych. W: *Hodowla i użytkowanie drobiu*. Praca zbiorowa, J. Jankowski (red.). PWRiL, Warszawa, 305 ss.
- Nowicki B., Pawlina E., Kuczaj M. (2010). Drób ozdobny. Wyd. FPH Elma, Wrocław.
- Peitz B., Peitz R. (2009). Hodowla kur – rasy, zdrowie, opieka. Wyd. RM, Warszawa.
- Pudyszak K. (2004). Drób ozdobny. Oficyna Wyd. Hoża, Warszawa.
- Pudyszak K., Mróz E. (2002). Charakterystyka wybranych ras kur ozdobnych. *Pol. Drob.*, 9: 4–7.
- Roberts V. (1997). *British Poultry Standards*. Wyd. Oxford Blackwell.
- Roszkowski S., Wysocki B. (2007). Kury orientalne. Wyd. Zagroda, Kazimierów.
- Schiffer K.J., Hotze C. (2011). *Przydomowy chów kur*. Wyd. RM, Warszawa.
- Schmidt H. (2007). Kury – rasy, hodowla. Wyd. RM, Warszawa.
- Schöne F., Peschke F. (2006). *Amatorska hodowla kur*. Wyd. Zagroda, Kazimierów.
- Szuman J. (1980). *Podstawy wielkostadnej produkcji drobiu*. Wyd. PWN, Warszawa.
- Świerczewska E., Niemiec J., Riedel J. (2000). Typy użytkowe, rody, mieszańce międzyrodowe i międzyliniowe – kury. W: *Hodowla drobiu i technologia jego chowu*. Wyd. SGGW, Warszawa, ss. 30–34.
- Verhoef E., Rijs A. (2006). *Encyklopedia kur ozdobnych*. Wyd. Bellona, Warszawa.
- Wężyk S., Gilewski R. (2010). Cele i zadania hodowli rzadkich i ozdobnych ras kur. W: Gilewski R., Janocha A., Tomczyk G., Wężyk S.: *Nowe trendy w hodowli i produkcji kur*. Oficyna Wyd. „HOŻA”, Warszawa.
- Strony internetowe:
www.ightpet.com/breed-species/livestock-poultry/chickens/meusienne-chicken (dostęp 11.12.2017).
www.omlet.co.uk/breeds/chickens/lincolnshire_buff (dostęp 11.12.2017).
wikipedia.org/wiki/Poule_de_Barbezieux (dostęp 10.12.2017).
www.arcanumvet.com/meusienne-chicken (dostęp 12.12.2017).
wikipedia.org/wiki/Croad_Langshan (dostęp 15.12.2017).
www.purelypoultry.com/delaware-chickens-p-635.html (dostęp 12.12.2017).

CHARACTERISTICS OF FANCY BREEDS OF HEAVY TYPE CHICKENS

Summary

The discussed breeds represent birds raised for meat production. In the era of dynamic development of broiler chicken production, old breeds have lost their significance. They have been preserved by enthusiasts who appreciate their conformation and calm temperament, and at the same time cultivate regional culture by keeping native breed hens. In addition, they do not carry out intensive selection, which allows them to maintain traits specified by the breed standard. The interest in fancy breeds is constantly growing among breeders. Therefore, there was a need to characterize less known breeds of chickens. This study presents and characterizes sixteen breeds of hens from Europe, Asia and the United States.

Key words: heavy type chickens, fancy breeds